

Franz Gertsch på Louisiana: Karisma i overflod

Størrelsen teller i sveitseren Franz Gertsch' monumentale, hyperrealistiske malerier og tresnitt.

Svære greier: Medici ble Franz Gertsch' store gjennombrudd da han viste det i 1972. (Foto: © Franz Gertsch AG / Dominique Uldry (2020))

Av **Espen Hauglid** (kritiker og journalist)

Karisma er et ord vi gjerne kunne brukt oftere når vi snakker om kunst. For det er unektelig slik at noen kunstverk har en ekstra utstråling som andre ikke har, som ikke kan settes på formel. Det er ikke lengden på George Clooneys nese som gjør at han stråler fra skjermen.

Karisma handler ikke om størrelse eller teknikk – det finnes i samme grad i ørsmå renessanseportretter og ruvende stålskulpturer fra vår egen tid. Det er heller ikke et spørsmål om dyktighet, og slett ikke om hvor viktige eller banebrytende verkene er. Sjarmerende bagateller kan ha en utstråling som ubestridte mesterverk klarer seg uten.

Publisert: 16 august 2024

Sist oppdatert: 16 august 2024

Et tålmodig menneske

Det er karisma i overflod på utstillingen med sveitsiske Franz Gertsch (1930–2022) på Louisiana utenfor København. De rundt femti bildene, skapt gjennom like mange år, fremstår som et testamente over en kunstner med en imponerende tålmodighet og konsentrasjon.

Anmeldelse

Franz Gertsch: **Blow-Up**. Kurator: Kirsten Degel. Louisiana, Humlebæk, Danmark. 21. juni–10. november

Gertsch kom ikke lett til sitt særegne uttrykk. Han vurderte aldri noe annet yrke enn kunstner, men det tidligste bildet i utstillingen er fra 1969, da han allerede var nesten førti og hadde hjemmet fullt av barn.

Til gjengjeld levde han veldig lenge, og holdt det gående helt til slutten. Det siste bildet er datert i 2021, året før han døde. Dermed rakk han også å være med på å planlegge denne store mønstringen, som er den første samlede presentasjonen av livsverket hans i Norden.

Monumentale øyeblikk

Maleriet *Medici* ble Gertsch' gjennombrudd, og er et midtpunkt på Louisiana. Dette enorme gruppeportrettet ble tatt med i den internasjonale kunstmønstringen Documenta i tyske Kassel i 1972. Året etter var det også med i en utstilling på Louisiana med den forlokkende tittelen *Ekstrem realisme*. I en elegant henvisning til historien henger det på samme vegg nå som det gjorde da.

Medici er på flere måter typisk for Gertsch' modne kunstnerskap. I likhet med alle de andre verkene er det basert på et fotografi, som Gertsch projiserte på lerretet mens han jobbet. På avstand ser det også ut som et foto, men Gertsch er mye mer enn en mekanisk kopist. På tettere hold løser flaten seg opp i svært så maleriske flekker og merker. En av gledene er å stille seg akkurat langt nok unna bildet til at hjernen veksler mellom å oppfatte penselstrøkene som fotorealisme og abstraksjon.

De fem mennene som lener seg lattermildt på et byggegjerde, ser ut som rockestjerner, med langt hår og bul i buksene. Men de er faktisk en gruppe kunstnere som Gertsch knipset i et heldig øyeblikk utenfor kunstmuseet i Luzern, der han snart skulle ha en stor soloutstilling.

Nummer to fra venstre, den vakre unge mannen Luciano Castelli, dukker opp i flere bilder fra denne perioden. Den voksne fembarnsfaren Gertsch ble fascinert av livet i den yngre malerkollegaen Castellis kollektiv, der androgyne menn og kvinner fremstår med en nonsjant, ikke nødvendigvis helt nydusjet glamour.

Medici er også, i likhet med de fleste av Gertsch' bilder, helt enormt – fire ganger seks meter. Det fremstår som riktig størrelse.

I møte med veldig store kunstverk kan man ofte få følelsen av at de er blåst opp større enn idéinnholdet i dem egentlig forsvarer, og kanskje også til en viss grad i håp om at størrelsen i seg selv skal kompensere for at tenkningen bak er litt i tynneste laget.

I *Medici* oppstår derimot noe litt magisk i samspillet mellom den bombastiske størrelsen og det henslengte motivet. Det ville blitt et svakere bilde om det var mindre. Noen låter må spilles høyt.

Veldig store bilder kan også vekke en mistanke om at størrelsen er proporsjonal med kunstnerens ego. I tilfellet Gertsch virker det omvendt. Mylderet av nitide detaljer, og trofastheten mot det fotografiske forelegget, får kunstneren til å virke som bildets ydmyke tjener.

Mesterlig håndverk

Inntrykket av en kunstner som nærmest blir borte i sine egne bilder, blir desto sterkere i tresnittene Gertsch begynner å lage fra midten av åttiårene. Han hadde fulgt opp maleriene av venner og familie med en serie monumentale, glamorøse kvinneportretter da noe sa stopp. Han trengte en ny start.

Som i 1969, da han forkastet alt han hadde laget tidligere, tok kunstnerskapet en krapp vending. Han fant en helt ny teknikk og en ny motivkrets. Resultatet ble noen forbløffende, meditative tresnitt av naturen rundt hans hjem i Rüschegg i de sveitsiske Alpene. (Noen av disse ble også vist på Galleri K i Oslo i vinter.)

Nær natur: Motiv i Rüschegg er hentet fra et skogholt ved kunstnerens hjem. (© Franz Gertsch AG / Dominique Uldry (2020))

Formatene er fortsatt monumentale – det tredelte *Schwarzwasser* er et seks meter bredt utsnitt av tre ringer i en bekk. Men der han i starten hadde malt med aller billigste maling på laken som kona Maria sydde sammen, er disse bildene trykt på håndlaget papir fra Japan. Og det brede spekteret av mettede farger fra maleriene er byttet ut med hyperfine graderinger av én eller to farger.

Trykkene er også basert på fotografier, så graden av realisme er like stor som i maleriene. Men ved å fjerne seg fra naturlige farger, fremhever Gertsch det abstrakte spillet av former og skygger i større grad enn illusjonen av virkelighet. Der maleriene viser glimt fra en hektisk hverdag, puster trykkene i en langsommere takt.

Tilbake til renessansen: Modellen i maleriet *Silvia I* (1998) er en bondedatter fra nabolaget. (© Franz Gertsch AG / Dominique Uldry (2020))

Gertsch sa i flere intervjuer at han opplevde bruken av foto som en frigjøring fra sin egen personlighet. I stedet for at bildene skulle uttrykke hvem han selv var, kunne han konsentrere seg helt om å gjengi det øyeblikket han hadde fotografert.

Å kvitte seg helt med sitt eget ego er trolig et umulig ideal. Men den som lar seg synke ned i Gertsch' bilder, kan i det minste slippe fri en liten stund. Det er ingen liten kunst.

Espen Hauglid
Journalist og kunstkritiker i Morgenbladet. Epost: hallo@espenhauglid.no